

DANMARKS SOCIAL- DEMOKRATI OG DEN RUSSISKE BORGER- KRIG

Af Aleksander Kan

I anledning af 80-året for Oktoberrevolutionen i Rusland undersøges behandlingen i den danske socialdemokratiske presse af den efterfølgende russiske borgerkrig.

Kommunismens europæiske sammenbrud har skærpet historikernes, selv de kommunistiske forståelse af den russiske revolutions modsætningsfyldte resultater og følger. Den største modsætning har vist sig mellem revolutionens internationale, ikke mindst ikke-europæiske ræssonans og dens socialistiske endemåls – det “store projekts” – fallit i Europa og Amerika. Dog opklaredes denne diskrepans først i det lange løb, efter et halvt århundrede af klare fremgange, præstationer og sejre. De første generationer af sovjetarbejdere, småbønder og lignende i udlandet var motiverede til at prise Oktoberrevolutionen, bortset fra den bolsjevikiske politiks fejl, bagslag og enorme omkostninger med hensyn til menneskeliv: altid kunne man pege på foranstaltninger til de fattiges, til kvinders og børns, til arbejder- og bondeungdommens, til de nationale minoriteters fordel, pege på fjernelsen af århundredegamle privilegier og reaktionære levn. Gennem verdenskrigens faser blev en særlig modtagelighed for bolsjevikernes budskab om arbejder- og bondemagt og socialismens velsignelser forberedt af massernes elendighed og gulaschbaroners utrolige berigelse. Brede kredse i arbejderbevægelsen opfattede verdenskrigen som kapitalismens konkursbevis. Selv en del af vestverdenens åndelige elite, nedslåede over katastrofen, skuffede over kapitalismen, troede for en tid, mere eller mindre, på budskabet fra øst. Dette gjaldt også for neutrale stater som Danmark.¹

Revolutionens samtidige, bolsjevikker også indbefattet, var ude af stand til nøgternt at forudse de russiske hændelsers videre følger. Indtil videre rakte det med Oktoberrevolutionens umiddelbare resultater: Rusland erkendte sit nederlag og svigtede Ententen, centralmagterne fik nye styrketilskud og en kortvarig sejrstrus. Imidlertid drev bolsjevikkerne en energisk propaganda i udlandet og deres freds- og oprørsappeller smittede på de trætte arbejder- og soldatmasser i Tyskland og Østrig-Ungarn; centralmagternes nederlag i verdenskrigen fulgtes af en kæde af “datterre-

Socialdemokraterne var ikke alene om at give danske arbejdere et billede af den russiske revolution. I 1920 rejste Marie Nielsen rundt i Rusland. Da hun vendte hjem, rejste hun i 1920-21 rundt i landet og fortalte om revolutionens sociale indhold og fremskridt. Billedet viser en rødgardist, der hjælper et sultende barn.

volutioner” i Centraleuropa med den “tyske November” i spidsen. Overfor disse modstridende hændelser var vestlige politiske partiers omskiftelige mening om den russiske revolution – afhængig af farve, tid og rum – bare naturlig. Indstillingen til bolsjevikkerne bestemtes delvis af modstridende nyheder og øjenvidnerapporter østfra, men i større grad af de indre forhold i de respektive lande samt af de respektive grupperingers politiske farve.

Korte, men hæftige, genlyde i Danmark

Oktoverrevolutionens genlyd i Vesteuropa skal i det følgende fremvises gennem den lille danske prisme. Hvis Oktoberrevolutionen nogen steder i Europa skulle få blot svag resonans, så var det i Danmark. Landet var både neutralt, demokratisk, småborgerligt og bondekaptalistisk – derfor skulle de russiske revolutionæres antikrigerske, demokratiske og socialistiske paroler få den mindste genlyd hos danskerne. Ikke mindst grundlovsændrin-

gen 1915 var vigtig, og dette adskilte Danmark fra dets nordiske broderfolk. For anden gang kom statsmagten i Danmark de store revolutionære forandringer i forkøbet: jævnfør 1788 og 1789, 1915 og 1918. Det danske socialdemokrati, der tilhørte den Socialistiske Internationales højrefløj, blev et af de første socialistiske regeringspartier og havde medindflydelse på politikken under krigen. Det Socialdemokratiske Ungdomsforbund i Danmark tilhørte for sin del zimmerwaldisternes højrefløj.

Trods disse sikkerhedsventiler mod en revolutionær eksplosion skabte også den af blokadens strabadser radikaliserede danske arbejderklasse en del besvær både for de borgerlige partier og for sine egne moderate partiledere. Omend i god afstand fra det revolutionære Rusland, befandt Danmark sig i nærheden af det andet revolutionære arnested. Den tyske Novemberrevolutions rystelser – *Gewitter vom Süden*² – kom over Kongeåen gennem avistelegrammer, slægtninge i den tyske hær, gennem flygtninge, desertører og revolutionære. Tre, ganske vist kortere, men hæftige opløb, mere voldsomme end på sundets anden side, i februar og november 1918, et nyt lands-omfattende opsving i marts 1920 er indgående udforskede. Senere helhedsfremstillinger – *Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie (1990)* – indrømmer klassekampen og radikaliseringen blandt arbejdere en større betydning for landets historie i denne periode.

Alligevel savnede Danmark som sagt dybere indre forudsætninger både for en demokratisk (antifeudal, republikansk) og en socialistisk (antikapitalistisk) revolution. Den revolutionære stilling uden for hovedstaden forblev meget svag. Revolutionære – syndikali-ster, kommunistiske antiparlamentarikere og venstresocialister – udgjorde en lille minoritet i arbejderbevægelsen. Deres ledere, delvis arresterede under urolighedernes højtide, var forargede over den hjemlige “andedam” (se i breve hos Marie Nielsen eller Martin Andersen Nexø). Der krævedes en ualmindelig sjælestyrke og fantasi for at modsætte sig og støde den i og for sig *rolige* virkelighed og den

danske *sindighed* fra sig. Derfor var de danske revolutionærer ofte overordentlig rigt begavede og faktisk store personligheder. Takket være danske syndikalisme- og kommunistestudier, C.H. Petersen, B. Houmann, de yngre Kurt Jacobsen, Ole Sohn samt ikke mindst Morten Thing kender vi disse henrivende proletariske Don-Quichoter. Med til billedet hører, at en af dem byttede side og blev til nazi-kollaboratør (Arne Jørgensen).

Det socialistiske venstres underlegenhed forklarer også den relative svaghed hos den danske solidaritetsbevægelse med Sovjetrusland, hjælpekampagnen til bolsjevikkerne, som af samme grund aldrig er udforsket eller blevet taget op af historikere. Både de svenske og norske venstresocialister hjalp bolsjevikkerne meget mere både før og efter Oktoberrevolutionen.³ De danske revolutionære behøvede selv materiel støtte og fik dette fra både svenskerne og russerne – et emne, der nylig er blevet studeret af Morten Thing på grundlag af Kominterns arkiver.⁴ Dog fik også i Danmark sovjetrepræsentanterne hjælp hos deres meningsfæller og tilbedere. Deres understøttende hånd mærkes bag Surits’ og især Litvinoffs aktiviteter i København.⁵

Som nævnt savnede Danmark indre forudsætninger både for en demokratisk og en socialistisk revolution. Regeringen, borgerligt-radikal med Socialdemokratiet som en fast regeringspartner, havde lettere ved at håndtere indenrigspolitiske spørgsmål, end det var tilfældet i det øvrige Norden. Mere problemfyldt var landets udenrigspolitiske stilling. Til trods for sin – allerede – traditionelle neutralitet var danskerne, både folket og regeringen, mere berørt af krigen og dens udfald end det øvrige Norden. Danmark var politisk bundet til Tyskland gennem sine mundtlige løfter om velvilighed. Dette gjaldt også for Sverige, men geopolitisk var Danmark langt mere udsat end Sverige. Det slesvigske spørgsmål greb ind i den danske politik på en helt anden måde end Åland i den svenske eller Svalbard i den norske. Man håbede på en revision af sydgrænsen efter krigsafslutningen, og dette var en af årsagerne til Socialdemokratiets iøjnefaldende

solidaritet med det tyske broderparti. Deraf fulgte Danmarks sensibilitet overfor begivenhederne i Centraleuropa, og deraf fulgte Socialdemokratiets anstrengelser for at se den tysk-russiske freds fordele i 1917 med Borgbjergs og *Socialdemokratens* engagerede, fra starten positive instilling til det "bolsjevikkiske kup".⁶

Som omtalt adskilt fra det bolsjevikkiske Rusland gennem afstanden og en helt anderledes samfundsform havde de kapitalstærke danskere imidlertid siden århundredeskiftet satset betydelige private midler på den russiske økonomi. "Ruslandsdanskernes" tab som følge af den leninske "krigskommunisme" havde en større national dimension, end hvad gjaldt ruslandssvenskerne! Derfor var der tale om en større dansk imødekommenhed overfor de sejrende magters ønsker under Ententens interventions- og blokadepolitik i Rusland. Dette problemfelt er indgående blevet studeret af Bent Jensen.⁷

Der var således flere forhold, der påvirkede den danske arbejderbevægelses Ruslandssyn og – hvad gælder *det andet regeringsparti* 1916-1920 – Ruslandspolitik. Ser man nærmere på forskningens resultater, viser det sig, at det lønner sig at læse partiorganet *Socialdemokraten* mere indgående. De danske eksperter – Bent Jensen på højre- og Morten Thing på venstrefløj – tilegnede sine studier til storborgerlige respektive revolutionære lejre. Socialdemokratiet fik sjovt nok en overordnet og mindre nuanceret belysning. Ruslandssynet blev blot flygtigt behandlet i *En bygning vi rejser* og i de senere og i og for sig fortræffelige fremstillinger af partiets ideologi hos Claus Bryld (1976) og af dets presseorgans internationalisme hos Gerd Callesen/John Logue (1979). Mere gennemgribende studier i det for os relevante spørgsmål gennemførtes i 1970'erne af yngre studerende i deres desværre utrykte specialeafhandling af Erik Beukel, Hans Flugel, Lars Brønd Sørensen, Mette Wingender o.a.⁸ Dog er der ved nærmere eftersyn en lakune. Tomrummet skal i det følgende udfyldes ved hjælp af den danske hovedstadspresse i krigsmånederne i 1919 og

1920. For bedre at markere *Socialdemokraten* (SD) standpunkter, skal disse sammenstilles med standpunkterne i den moderat-konservative *Berlingske Tidende* (BT) og i mindre grad i den borgerligt-radikale *Politiken*.

Slaget om Petrograd

Lad os først se på januar 1919. På dette tidspunkt er der i København større opmærksomhed rettet mod den tyske end mod den russiske revolution. Både socialdemokrater, radikale og folkekonservative – i deres respektive hovedstadsorganer – forenedes i deres skræk for spartakisterne og lykønskede den socialdemokratiske tyske statsledelse for sejren i Berlin. På dette tidspunkt var SD yderst fjendtlig over for bolsjevikkerne og fremhævede deres rolle som skadevoldere både i Tyskland gennem spartakisterne, i Baltikum og i selve Rusland, hvor man så frem til bolsjevikernes snarlige fald. SD støttede – som blandt andre L.B. Sørensen har vist – op om at bryde relationerne til Sovjetrusland, men – i modsætning til det borgerlige højre (BT) – afviste SD skarpt en dansk deltagelse i nogen som helst militær intervention i Rusland eller Baltikum. Efter spartakisternes nederlag i Berlin – hilst velkommen af SD ikke mindre højt end af *Politiken* – forholdt Socialdemokratiets hovedorgan sig meget roligere (hvilket Erik Beukel viste i sin specialeafhandling fra 1970⁹) overfor skræmmebillederne af en bolsjevikkisk verdensrevolution end f.eks. *Politiken*. Bolsjevismen opfattedes som en provisorisk foretelse – i lighed med de franske jakobinere.¹⁰ Når alt kommer til alt, fik socialdemokraterne (ligesom de russiske mensjevikker) ret: Bolsjevismen, stalinismen, hele "sovjetparantesen" fremstår nu som en venstredradikal etape, en afvigelse, *Seitensprung* under den århundredelange russiske demokratiseringsproces.¹¹

Ser vi herefter mod august-oktober 1919 – den mest kritiske periode i bolsjevikernes krigsføring, hvor de "hvides" offensiv mod Moskva under general Denikin forstærkedes af deres anden offensiv mod Petrograd under

general Judenitj. *SD*, der var dårligere informeret om russiske forhold end f.eks. *BT*, holdt fast på sit fjendskab mod bolsjevismen, som kun ville kunne overvindes med en sort reaktion. Derfor anses både bolsjevisme og reaktion som arbejderklassens modstandere. “*Sejren vindes kun, hvis Arbejderklassen i rette Tid kvæler den Slange, der snor sig ved dens Barm*” (*SD* 10.8.1919, lederen). Dog høres nye toner i september: “*Glider Rusland i Lave? spørger lederskribenten* (18.9.1919). *SD* tager bolsjevikkernes fredsforslag til randstaterne alvorligt, noterer Ententetroppers evakuering, fremhæver de tilbagevendte (fra Baltikum) danske frivilliges tab samt miseren og svindelen i selve frivilligkorpset og roser endelig Finlands afstandtagen fra kampen om Petrograd (*SD* 29.10.1919, lederen). Sagen om den “hvide” offensiv mod Petrograd (mest udførligt fremstillet og hilst varmt velkommen i *BT*) krones med general Judenitjs foto – “*Den slagne General*” (*SD* 30.10.1919 – jævnfør foto af *Petrograds erobrere* med hans stab i *BT* 17.10.1919).

Et nyt motiv er redaktionens håb om, at den internationale arbejderbevægelse, dens mod kultur stræbende, organiserede (det vil sige socialdemokratiske) del med Englands organiserede arbejdere i spidsen tvinger Lloyd George til at slutte fred med Sovjetrusland (*SD* 20.9.1919, lederen). Af bolsjevikstyret venter man intet godt – *Zarismen om igen*, begynder lederen i *SD* 7.11.1919. Dog bringer avisen Lenins billede, omend med reservationen, at manden gør et dårligt indtryk (*SD* 25.11.1919, s.1). Resten af året trykkes fotografier af og interviews med den nyankomne sovjetrepræsentant Litvinov flere gange i *SD*. Forskellen mellem regeringsorganets positive indstilling og den interventionsvenlige oppositions i begyndelsen negative indstilling til Litvinov træder klart frem hos Bent Jensen,¹² dog ikke forskellen mellem *Politiken* og *SD*. Mens begge aviser forventer, i hvert fald frem til midten af oktober, bolsjevikkernes nederlag og tror på nyhederne om Lenins kapitulationsforslag til Ententen, tolkes dette på forskellige måder. De radikales organ venter på Petrograds og

Moskvas fald i løbet af meget kort tid, hvor der skulle etableres en ny koalitionsregering og midlertidigt indrettes et militærdiktatur (*Politiken* 25.10.1919). *SD* advarer i stedet (16.10.1919, lederen) mod *blodbadet og zaristiske Tilstande* som forberedes af de tre generaler (Denikin, Judenitj, Kolttschak). Efterhånden viser bolsjevikkerne sig i folkets øjne at være et mindre onde end de “gamle” generaler. Redaktionen tilslutter sig faktisk en engelsk generals forsikring, om at det “*russiske Folk nu fordrer en ‘rød’ Regering, fremfor en ‘hvid’*”. Kravet om freden med Rusland fremstilles mere og mere som det *engelske folks voksende Krav* (*SD* 10.12.1919, lederen).

Efter de hvide generalers fiasko

Og nu til året 1920 – Ruslandsblokaden formelle ophævelse gennem Ententen, den russiske “kooperative” handelsdelegation i København, den polsk-sovjetiske konflikts skærpeelse, den polske offensiv og den “røde” modoffensiv. Mere for sig selv end for sine danske læsere vil forfatteren fremhæve, at Danmark netop i lange perioder af 1920 er mere optaget af nationale og indenrigspolitiske problemer end af krigen i Rusland: den dobbelte folkeafstemning i Slesvig, Påskekrisen, et dobbelt regeringsskifte, genforeningen med Nordslesvig og tre politiske valg. Også *SDs* informationsgrad synes at have været lavere end hos de store borgerlige aviser. Til forskel fra *BT* savnede *SD* ansatte korrespondenter både i Berlin, London eller i de her mere vigtige Helsingfors og Warszawa. Manglen på egne nyheder blev dog efter egne opfattelser opvejet af redaktionens marxistisk-teoretiske udrustning.

Ved årets begyndelse kommer *SDs* nyvundne opfattelse til udtryk: Revolutionen i Rusland er en bonderevolution, bønderne vil beholde deres *tilegnelse* af statens, kirkens og godsejernes jord. Derfor støtter man bolsjevik-diktaturet mod *de kontrarevolutionære, reaktionære Generaler som er paa Tilbagetog* (*SD* 2.1.1920, lederen). Man taler for, som *den bedste endelige Løsning af det russiske Problem ...Dannelsen af et demokratisk føde-*

rativt russisk Rige i dets gamle Rammer med Undtagelse af Finland og Polen. Thi Stor-Rusland må havde fri adgang til Østersøen. Den russiske revolution var mere end bare bøndernes sag, den var en del af en europæisk revolution, af akkurat den samme Kamp mellem Kapital og Arbejde, mellem den sammenbrydende Kapitalisme og den fremtrængende Socialisme. I det demokratiske vest får revolutionen en evolutionistisk, det vil sige fredelig, form, Arbejderbevægelsens nye Centrum ligger i England og USA og giver det internationale Løsen. Under det russiske og tyske Feudalvælde ...måtte Revolutionen blive eruptiv. Dybet er ens, men Overfladen er forskellig (SD 7.1.1920, lederen). Lenins Regimenter er maaske en Nødvendighed som Overgangsled, efter Lenin kommer foreløbig i bedste fald et friere mere borgerligt-demokratisk Samfund (lederen 5.3.1920). Man var rede til at tolke den røde hærs fremgange som Ruslands 1792 – det nye Bønde-ruslands nationalistiske Rejsning (SD 26.1.1920, 5.3.1920, ledere). Disse tanker hævder ikke at være originale, man finder dem hos Karl Kautsky (SD 9.7.1920, lederen bygger direkte på hans idéer) og Otto Bauer, i Labours organ *Daily Herald*, hos de russiske eksilmensjevnikker, blandt andet i selve SDs spalter (Vladimir Grossman).¹³ Flere faktorer bidrog til partiets og dets organs radikaliserings: den russiske borgerkrigs allerede åbenbare udgang – de "rødes" sejr, Påskekrisen, partiets nye oppositionsstilling, britiske Labours lederrolle i den genoprettede Socialistiske Internationale og i et vist omfang også hensynet til de indenlandske revolutionære af Solidariteten og Arbejdet.

Derfor var det også forventeligt, at SD hilste både *Blokadepolitikens Fald* (emnet for en leder i SD 20.1.1920), den engelsk-russiske overenskomst i København om *Fangeudveksling – Freden i København* (SD 22.1.1920 og 28.2.1920, ledere) og de første sovjetrussiske kontrakter med en del danske handelsfirmaer siden 1918, blandt andet om et *Clearing-house* i København for handelskreditering (SD 11.4.1920, s. 1 – sovjetdelegeredes fotografi – *en Millionhandel med Danmark*) velkommen.

Man ville gerne tro den optimistiske Litvinov, at Bolschevikkerne afskaffer Dødsstraffen og genindfører Pressefriheden. Man forsvarede den russiske "verdensgesandt" mod den uan-

Marie Nielsens billede fra et børnehjem. Sovesalen gøres i stand og billedet viser, hvorledes arbejdet så vidt muligt udføres af børnene selv.

stændige behandling fra statspolitiets, *den reaktionære Del af Pressen og zaristiske Emigranter* (SD 22., 24. og 26.1.1920, ledere). Vist har *Bolschevismens sociale Idéer* spillet

Fallit, dog turde den russiske bonderevolutionens frugter være irreversible, Lenin og Trotski har bygget Europas stærkeste militærmagt og nu vil de fred og behøver kapitalisternes hjælp.

Slaget om Warszawa

Til slut om Socialdemokratiets instilling til Polens april/majoffensiv i øst. I den agtede historiker Nina Bangs kronik d. 10. maj for-dømtes *Det anneksonistiske Polen... Pilsudskis indtog i Ukraines Hovedstad aabner et frygteligt Udblik i Fremtiden*. Den sovjetiske kontra-offensiv i højsommeren blev fremstillet som en afstraffelse af forbryderiske elementer, af disse *Daarer, der iført Maskerade-uniformer drog ud fra Warschau for at tage Land, der ikke hørte til den polske Nation... Små Nationer skulle tage ved lære af Polens Skæbne*, af den polske overklasses *Æventyr (SD 5.8.1920, lederen)*. Ifølge *SD* har *Polens Chauvinister og Imperialister ført Europa foran Afgrunden paany*, som i august 1914 (lederen 11.8.1920). Lederskribenten må have tænkt noget lignende om de danske Flensborg-chauvinister, Påskekrisens udløsere. Vesteuropas arbejderklasse skulle ikke ofres for en *forbryderisk Overklasse*. Man var *Bolsjevismens uforsonlige Modstander, men alligevel, Arbejderklassen har faaet nok af Blod!* Englands og Frankrigs arbejdere, den Socialistiske Internationale i Genf skal *redde Europa for Reaktion og Boschevisme* (ibid).

Polen blev i 1920 reddet fra tvangssovjetisering gennem en kombination af flere forhold: Englands diplomatiske pres på Moskva, Frankrigs militær-tekniske hjælp til polakker, deres egne patriotiske opsving, sovjethærens svigtende logistik og sidst men ikke mindst – de engelske, tyske, tjekkiske arbejderes protestaktioner, der var organiseret eller godkendt af de respektive fagforeninger, det vil sige af socialdemokratiske partier. De svenske venstresocialister gav for øvrigt sit bidrag.¹⁴ Havnearbejdernes og jernbanearbejdernes modstand mod Ententens våbentransporter til Polen, ikke mindst i det primært tyske Danzig,¹⁵ noteredes af *SD* og øvrige danske aviser i august, f.eks. *store Arbejder-Demonstrationer i England mod Krigen (SD 9.8.1920, s.1)*, *De engelske Arbejdere forhindrede den nye Krig...Arbejderpartiet og Fagforbundskongressen opfordrer til at slaa den nye Krig ned (SD 11. og 12.8.1920, første side)*. I årets

marxistiske (sic!) statusopgørelse (*SD*, 31.12.1920, lederen) fremhævedes *Aarets allerstørste Lyspunkt* – de engelske arbejderes førerskab i den reorganiserede 2. Internationale. *Arbejderbevægelsens Tyngdepunkt ligger i de videst fremskredne Landes Arbejderbevægelse og ikke i de tilbagestaaende Lande, hvis revolutionære Omvæltninger højest kan indhente Udviklingen*.

Noget om "sovjetparantesens" sluffacit

Dette lille stykke af pressehistorien fra 1919-1920 har vist det danske socialdemokratiske skiftende indstilling til Sovjetrusland og bolsjevismen. Svingninger i omdømmet afspejler både informationsbristen og den russiske revolutions ovennævnte indre modsætninger. Uden tvivl ville Socialdemokratiets positive vending overfor Sovjet forstærkes i tilfælde af, at bolsjevikerne gik med til at demokratisere sit styre efter 1920 og ikke blot liberalisere sin økonomiske politik. Sådan gik det ikke, og socialdemokraternes indstilling til bolsjevismen skulle påny og flere gange siden ændre sig. Deres grundsyn på Oktoberrevolutionen som et venstreradikalt led i Ruslands borgerlige demokratisering blev som sagt først bekræftet i vore dage.

Betyder dette, at "sovjetparantesen" generelt blot har bestået af forbrydelser og fejl, at den skal – og dette gør man ofte også i den russiske postsovjetiske publicistik – farves i et stalinsk (senest også leninsk) blodrødt og brezhnevsk gråt? Forfatteren har en anden mening: selv om eksperimentet faldt negativt ud, blev det afviklet af aktørerne selv (forskellen mellem kommunismen og national-socialismen!), de vundne erfaringer, også negative, forbliver værdifulde og hjælper med til at forbedre det kapitalistiske velfærdssamfund. I løbet af tre generationer havde et helt nyt samfund eksisteret på en sjettedel af jorden – uden privatejendom, internationalistisk og ateistisk, bygget op som en omvendt socialpyramide, prioriterende arbejderklassen og arbejderungdommen. Dets åndlige kultur, ikke

mindst sange og symbolik, udgør til stadighed et objekt for nostalgien både i Rusland og i Østtyskland. Hvis man tillader sig en metafor, så udstråler den svundne socialisme ikke den døde stjernes kolde lys, men en slukket vulkans varme.

Noter

1. Hvad gælder Danmarks intellektuelle, se M. Thing: *Kommunismens kultur 1. DKP og de intellektuelle 1918-1960*, Kbh 1993
2. Henrik Pontoppidans tyske romantitel! Den tyske nærhed føles til stadighed også i Andersen Nexø's erindringsroman *Den fortabte generation*. Se også Gerd Callesen: *Die Schleswig-Frage in den Beziehungen zwischen dänischer und deutscher Sozialdemokratie von 1912 bis 1924*, Apenrade 1970, s. 76 o.f.
3. Se Aleksander Kan: De svenska vänstersocialisterna och Sovjetrysslands existenskamp, *Historisk Tidskrift* 3/1990, ss 321-341; idem: Det norske Arbeiderpartiets internationella solidaritetsinsatser 1918-1921, *Väst möter öst. Norden och Ryssland genom tiderna*, Stockholm 1996, s. 251-269.
4. Se hans foredrag fra Oslo 1996: *Kommunisternes kapital* i *Arbejderhistorie* 3/1995.
5. Bent Jensen: Småstat i klemme, *Festskrift til Tage Kaarsted*, Odense 1988, s. 129-145; Zinovy Sheinis: *Maxim Litvinov*, Moskva 1990, s 125-141; se også A. Kan: De svenska vänstersocialisterna..., s. 337-339.
6. Morten Thing: The Russian Revolution and the Danish Labour Movement, *URSS il mito le masse...* 1991, s. 177-219.
7. Senest Bent Jensen: "Det ny Amerika". Rusland og dansk erhvervsliv før 1917, *Danmark og Rusland i 500 år*, Kbh 1993, ss 241-261.
8. Afhandlingerne er præsenterede hos Morten Thing, *The Russian Revolution...* s. 179.
9. Erik Beukel: *Dansk perception af den russiske Oktoberrevolution med særligt henblik på Socialdemokratiet og de radikale i tiden 1917-1919*, Aarhus 1970, ss. 9-10, 34-36, 80.
10. Se Lars Brønd Sørensen: *Det danske Socialdemokrati og Sovjetrusland 1917-1924. Socialdemokratiet som internatinalt parti*, bd 1-2, Kbh 1978, ss. 60-61.
11. Se forfatterens: *Revolutions- og reformcykeln i ryssland 1861-1905-1991*, *Kgl. Humanistiska Samfundet i Uppsala. Årsbok 1991-1992*, ss. 37-45.
12. Bent Jensen, Småstat i klemme... s. 113.
13. Relationerne mellem Socialdemokratiet og mensjevikerne kunne studeres for deres egen skyld, mellem det danske partiet og det britiske *Labour* og-

så.

14. Se Alexander Kan: Der bolschewistische "Revolutionsexport" im Jahre 1920 und die schwedischen Linkssozialisten, *Jahrbuch für Historische Kommunismusforschung* 1994, Berlin 1994, s. 88-103.

15. Danzigs rolle fortjener en nærmere studie. Se den samtidige skitse: Tadeusz Bierowski: Gdansk a kampanja polsko-bolszewicka w 1920, *Sprawy Obcy* (Gdansk) 6/1931, s. 271-303.

Abstract

Aleksander Kan: The Danish Social Democratic Party and the Russian Revolution, *Arbejderhistorie* 3/97, p 1-9

The Russian revolution 1917 stimulated the working class movement in Denmark less than in many other European countries. The slogans of the Russian revolutionaries against war and for democracy and socialism had little impact in Denmark as a neutral, democratic, petit bourgeois and peasant dominated capitalistic country. There was however a radicalized Danish working class, who made some trouble for the bourgeois parties and the moderat Danish Social Democratic Party.

The moderat Social Democratic Party in Denmark was at first and especially in the periode from August to October 1919 hostile to the Russian revolution. However during the years 1919-20 the Danish Social Democratic Party developed a more radical and favourable view of the Russian revolution as a democratic, but violent peasant revolution, which had the task of catching up with the evolutionary development in the advanced capitalistic countries.

This new view is expressed in Socialdemokraten, the newspaper of the Social Democratic Party, during the period 1919-20. It is shown, that the lack of direct information from Russia made Socialdemokraten open to believe in the bolshevik agitation in 1920.

Aleksander Kan, fil dr, hædersdoktor ved Uppsala Universitet, professor emeritus sammesteds og ved Oslo Universitet.

Adresse: Historiska institutionen, St Larsgatan 2, S-75310 Uppsala, Sverige, tel. 4618 181535